FRANC. ERN. BRUCKMANNI, MED. DOCT. ACAD. CÆSAR. NAT. CUR. ET SOC. REG. PRUSS. SCIENT...

Franz Ernst Bruckmann

Digitized by Google

FRANC. ERNEST. BRVCKMANNI,
MED. DOCT.
EPISTOLA ITINERARIA XX.
DE
TVBERIBVS TERRÆ,
AD
VIRVM NOBILISSIMVM, EXCELLENTISSIMVM
ATQVE
CONSVLTISSIMVM DOMINVM,
DOMINVM
HERM. FRID. TEICHMEYER.
PHILOS. ET MED. DOCT.
ANATOMIÆ, CHIRVRGIÆ ET BOTANICES PROF. P. O.
SERENIS. SAXON. DVCVM VINAR. ET ISENAC. CONSIL. AVL.
ET ARCHIATRVM, ACAD. NAT. CVRIOSOR. IMPERIAL.
LEOPOLD. CAROL. ET REG. SCIENT. PRVSS. SOCIVM, &c.
AMICVM ET PATRONVM COLENDISSIMVM.

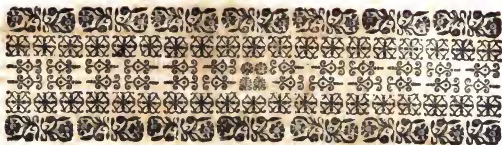

CVM FIGVR.

WOLFFENBVTTELÆ, MDCCXXX.

Digitized by Google

Digitized by Google

VIR EXCELLENTISSIME ATQVE CONSVLTISSIME,

FAVTOR ET AMICE COLENDISSIME!

QVod de Fungis ſubterraneis, vulgo Tubera terræ dictis, ſpecimen botanicum Anno 1720. typis exſcribi curavimus, quodque recenſitum legitur dans le Journal des Sçavans pour le mois de Decembre 1722. p. 624. &c. usque 629. it. in Joh. Fabricii Hiſtoriæ bibliothecæ Fabricianæ Part. VI. p. 38. 39. Tuoque honoratiſſimo nomini, *Vir excellentiſſime*, dedicatum, dubio procul Te recte accepiſſe perſuaſum firmiter habemus. Ulteriorem de iis, præſertim iſtis in Hungaria obſervatis & comeſtis relationem non ægre pro nunc accipies; peculiare quidem de tuberibus & de Clitumno fluvio Alphonſus Ciccarellus Patavii 1564. in 8v. Scriptum edidit, quod vero hactenus nullibi omni licet ſtudio multas inſtructiſſimas bibliothecas perluſtraverimus, invenire nobis contigit; Et Ioſeph. Pitton Tournefortius, Botanicorum facile Coryphæus, in Inſtitut. rei herbar. p. 565. Tab. 333. Claſſe XVII. de plantis, quarum flores & fructus vulgo deſiderantur Gen. VIII. cum fig. breviſſimam tantum & mancam de hoc certe mirabili plantarum genere delineationem cum eruditis communicavit. Tuber Latinis a tumeo, quomodo a facio faber, ab humeo huber & per aphæreſin uber, tuber quia eſt corpus naturale vegetabile tumidum, dictum. Confer. Ioh. Iacobi Mangetti Bibliotheca pharmaceutico-medica Tom II. Lib. XIX. p. 1007. Dantur & nodi duri in quarundam arborum ramis & cortice latentes, qui tanquam morbus arborum, a læſione externa violenta morſuque inſecto-

rum excitantur, qui quoque Tuber, cum epitheto, arboreum nuncupantur, denominatione a figura externa, quæ tuberibus terræ quodammodo aſſimilatur, deſumta, ejusmodi tuber ligneum duriſſimum, cortice excluſum, ex muſeo noſtro Tab. II. Fig. III. Tibi exhibet; hoc plane a noſtro tubere ſubterraneo diſtat.

TAB. II. FIG. III.

Laborat interdum & genus humanum brutorumque in quibusdam corporis partibus morbo quodam in altum elevato, uti eſt talpa in capite, ſpecies atheromatis in cranio, qui quoque ab externa cum tuberibus terræ ſimilitudine & facie tubera, German. Beulen / rectius tumores p. n. vocatur. vid. Hübners Natur-Lexicon. p. m. 270. Porro Helianthemum tuberoſum ſeu Sol altiſſimus radice eſculenta tuberoſa, Sonnen-Blume radice eſculenta, quæ planta florem habet regularem compoſitum ex regularibus & irregularibus ſimul, ſeminibus ſolidis, vocatur quoque & quidem proprie Erd-Apffel / ſed improprie Lat. a quibusdam Tubera, Tartuffeln. vid. Ruppii Floram Jenenſem p. 155. Et Papas quoque Americanum improprie Erdbirnen / Erdäpffel & Tartuffeln vocatur; Hæ enim omnes plantæ flore ſpecioſo & ſemine viſibili, in fungis ſubterraneis haud facile inveniendo, gaudent, præterea plane aliud, & toto coelo a tuberibus terræ diverſum, plantarum genus conſtituunt. Male quoque fungorum genus cavernoſum & rugoſum, Morcheln vel Maurachen, it. Cervi fungus, Hirſchbrunſt, tuber vocatur. Proſtat & Symphitum tuberoſum majus & minus, ſed quoque non eſt hujus loci, vid. de iſto Carolus Cluſius, curioſus olim botanicus, rarior. plantar. hiſtor. L. V. c. LII. p. CLXVI. it. adeſt Hyacinthus tuberoſus, die Herbſt-Hyacinthe vel vulgo Tuberoſe dictus, ſed quoque huc non pertinet. Petrus Bellonius Cenomanus Lib. II. de Aquatilibus Cap. XI. de Zoophytis ſ. plantanimalibus, ad ea quoque refert Vertibulam ſ. Tethyam, quam Latini Tubera vocant, quæ ruſticis in foro piſcario Venetiis divendi ſolent, magnitudine ovi gallinacei, quæ ſi mano paulo vehementius comprimas, ſyringæ modo aquam longiſſime ex foramine partim ad latus ſito ejaculantur, in Oceano ad littus Gallicum frequentia. &c. p. 432. 433. 434. cum fig. ſed ex Bellonii deſcriptione non ſatis conſtat, an ejus tubera ſint animalia, an vero ſpongiæ? Dudaim S. Sræ, quæ vox in Hebræorum lingua amabile, gratum, acceptum denotat, putatur fuiſſe tubera terræ, ſed vera demonſtratio, quæ a planum hoc facere poſſet, & probatio, ſufficiens deficit. Pulcherrima Rahel nunquam Dudaim pro Jacobo marito emiſiſſet, ſi Chocolatæ potus, ſuaviſſimus ad Veneris delicias excitandas, ſibi tunc temporis notus fuiſſet. Græcorum autem ὕδνα ſunt Latinorum tubera terræ, ἀπὸ τοῦ ὕδειν, i. e. nutriendo, plurimum enim alimenti præbere dicuntur.

Præterea

Digitized by Google

Præterea Satyrium Erythronium Matthioli, quod manibus duntaxat attrectando, totum Venereis turgere libidinibus faciat, ſunt tubera terræ. Germanis vocitantur Erdbeilen / Erdknoblen / Morchen / Morcheln / Murachen / ſed cum his ultimis a Bartholomæo Zornio in Potanologia medica p. 687. hæc noſtra terræ tubera confunduntur, Morcheln enim ſunt fungorum genus cavernoſum ſupra terram naſcens, quod a tuberibus plane diſtat. Hiſpani *Toſena*, Galli *Truffes*, Itali *Triffoli* vocant, terræ enim tubera, Tartuffeln / teſte Ciccarello de tuberibus apud Gallos & Italos in uſu ſunt, non ſolum in diæta, ſed & medicina; ab Anglis *Trutfles* & a Belgis *Arthuyten* appellantur. Ferrandus Imperatus LXXVII. C. V. p. 824. Hiſtoriæ naturalis *Ariſtolochiam peregrinam* vocat &c. qui etiam vegetabile quoddam recenſet eodem cap. quod *Tartufos fungoſos* vocat, qui ſubſtantia Tartufis eſculentis congeneres forent, duriores tamen, fibroſioresque, ac varia magnitudine, unde centum librarum pondere & ultra ſpectentur. &c. p. 825.

Optima tubera terræ Hungarica obviam nobis facta, in fruſta conciſa, ſunt coloris varii, ſcheckigt, figurata & variis curvis lineis ductibusque in ſubſtantia interna, inſtar Nucis Muſcatæ Indicæ, marmorata. Semen habent ſui generis, ſed non evidens, quare in den Breſlauer Kunſt- und Natur-Geſchichten Xter Verſuch p. 601. quæſtio: an humidum & ſal terræ, admixto quercuum ſucco, ſub quibus arboribus non raro creſcant & inveniantur, hæc terræ tubera, Erdballen / ſine ſemine coagulet? ventilata fuit. Tubera Liptovienſia Hungariæ ſemper inæqualem tuberoſam rotundam & rugoſam, ad inſtar Chagrin, obtinent figuram & talem corticem, Chriſt. vero Menzelius in in indice plantarum univerſali p. 309. exhibet tubera ſubterranea in Marchia Brandenburgica forma teſticulorum humanorum nata, quæ in appoſita Tab. II. Fig. I. ex ejusdem pugillo rariorum plantarum deſumta, vivenda. TAB. II. FIG. V. TAB. II. FIG. I.

Subſtantia & pulpa in tuberibus Hungaricis ad albedinem, intermixtis eleganter obſcurioris coloris curvis ſtriis, quales in Nuce Muſcata, diviſa cultro videndæ, vergit; quæ vero pulpam monſtrant & exhibent nigram, ſunt vetuſtiora, nec recentia, obſoleta putredinique jam proxima, & quando putreſcunt, albis ſcatent vermiculis inſtar caſei termetum, nulliusque amplius uſus ſunt. Multi, imo fere omnes, phyſici aſſeveraverunt, tubera radicibus carere, ideoque plantis non debere annumerari, quod & Nardus de rebus Indicis & Jo. Faber in ſuis commentariis aliique plures affirmarunt; ſed ſciant velimus, ſe non probe & accurate rem perſpexiſſe, radices in Hungaria in eis invenimus, imo palmi longitudine, quarum ope in terræ gremio ſub muſco terreſtri putridisque arborum in acervos cumulatis foliis ſuſtinebantur, verum adeo exiles & tenues, licet in tuberibus magnis, ut vere viſum effu- TAB. II. FIG. V.

)(3 giant,

giant, quare ut plurimum absque illis radiculis à rusticorum gente, quæ ista effodit & venalia in oppida portat, avelluntur. Orta quoque hinc est fabula, tubera à tonitru generari, quoniam post calidos læte crescunt & augentur imbres; & Petrus Borellus in Histor. & observat. medico-physicis Cent. III. Observat. XCII. p. 270. tubera plantis restituta; inquit: sed sciant velim, se non probe rem perspexisse, ego enim radices in iis inveni imo palmi longitudine, quarum ope sustinebantur &c.

Patria non tantum Comitatus Hungariæ Liptoviensis, sed prostant quoque & inveniuntur ad Pirnam Misniæ urbem, In Marchia Brandenburg. Marchionatu Byruthyno, circa Bambergam, in Hassia, it. copiose in sic dicta magna Viennensium sylva, im grossen Wiener Walde/ plura loca natalia vid. Breslauer Kunst- und Natur- Geschichte Zehnter Versuch p. 601. unam, vel unam cum dimidia, sub terra spithamam recondita plerumque latent. De captura istorum & venatione per canes, durch die Trüffel-Hunde/ vid. Ibid. l. c. p. 597. 600.

Ad usum quod attinet medicum & œconomicum, tubera cocta, teste H. Cardano L. VII. de var. reb. c. 25. & Lib. de causis, signis ac locis morborum de angina, pro emplastro imposita, anginosis adeo prosunt, ut quidam jam morituros hoc auxilio liberaverint; alias, in specie in Hungaria nata, quæ præ reliquis æstimantur & sapidiora sunt, magnatum & Principum mensis, deliciarum instar, apponuntur. De temperamento & usu eorum in culinis Baptista Fiera Mantuanus in Cœna p. 150. & commentator ejus Carolus Avantius Rhodiginus in notis ad eam optime sequentibus legendi:

Terrea *ferte aqueoque madentia Tubera rore*
Alba: famescentes sint nigra vestra, coqui.
Ultima sint nostræ post pulmentaria Cœnæ,
Mixta *sit in nostris ut* Venus *ipsa jocis.*
Si turgent, æquum est: ventosa tonitrua *& imbres*
Hæc genuere: piper, Chiaque vina bibam.
Sic faciles stomacho sunt adducentia chymos;
Nec vesica tumet, nec dolet iliacus.
Cui caput obtusum & triste est, mollesque lacerti
Exeat: his tantum tubera cœna negat.

Caroli Avantii Rhodigini Notæ.

Terrea,) „Terrea, sive quia crassum & melancholicum sanguinem „gignant: sive quia, ut aliis placet, tubera nil aliud, quam terræ viti- „um sint. Terræ enim naturam in se globari eo argumento probat Plini- „us, quod Lartio Lacinio Lib. 19. cap. 2. mordenti tuber deprehensus sit „intus denarius, qui primos dentes inflecteret.

Mixta

Mixta Venus.) „Nobiliſſima tubera circa Lampſacum naſci Plinius „& Athenæus teſtantur, & rationi quidem conſonum videbatur, libidi- „nis hæc irritamenta ibi optima provenire, ubi deorum ſalaciſſimus colebatur.

Ventoſa tonitrua.) „Johannes Ciampolus facete admodum tubera „*Sorores Zebedæorum* appellabat, qui in ſacris literis filii tonitruum dicuntur. „Jove enim tonante, cumq; crebra decidunt fulmina magnum perhibent fieri „tuberum proventum. Quod iis verbis etiam expreſſit Juvenalis, Satyr. 5. ;

Et faciant optata tonitrua cœnas Majores.

„Cur autem per eas cœli conſtitutiones potiſſimum tubera gignan- „tur, hanc nonnulli aſſignant cauſam: quod pluviæ cum tonitru & ful- „minibus decidentes calidiores ſint unde ab humido illo calore excitata „materia, quæcunque tandem ea ſit, tuberoſum illud corpus format.

„Subeſſe autem tubera cognoſcuntur indicio, ut ait Athenæus Dip- „noſ. Lib 2. cap. 21. ſupernaſcentis plantæ, quam *Hydnophyllon* vocat. Ita „enim è Pamphili Gloſſis. ὑδνόφυλλον ἡ φυομένη τῶν ὕδνων ὕπερθε πόα, ἀφ᾽ ἧς τὸ ὕδνον γιγνώσκεται. Sic & Heſychius. ὑδνόφυλλον ἡ ἐπὶ τοῖς ὕδνοις φυομένη πόα. „Quid vero de hujusmodi herba proferam non ha- „beo. Conſului quidem quotquot novi nonſolum viros doctos & peritos „Botanicos, ſed etiam vulgares homines, qui in effodiendis hujusmodi „radicibus fere vitam conſumſerunt qui omnes uno ore affirmarunt, ſe „in inveniendis tuberum locis nullius duci herbæ indicio, ſed ſoli tantum „qualitate arenoſa; ac terræ ſuperficie ruſeſcente, rimasque interdum „agente, contra quam ſcribat Plinius: deinde ſuum ſagacitate uti. Imo „nonnulli aſſeruerunt, iis locis, quibus ſubſunt tubera, nullas omnino „provenire herbas. Exhibet tamen Lugdunenſis Herbarii compilator *Tu-* „*berariæ* nomine plantam: quam ideo Hiſpanis *Terva Turmera* appellari „ait; quod ubi ea naſcitur, copioſa tubera reperiantur: eoque argumen- „to veterum ὑδνόφυλλον eſſe opinatur. Quæ itidem de Ciſto annuo re- „cenſet Carolus Cluſius. Quid Hiſpanico ſolo proprium ſit, ego quidem „ignoro. Illud certo ſcio, herbas illas pluribus Italiæ locis creſcere, ubi „nulla prorſus tubera inveniuntur. Ita ut ſtatuendum ſit, aut eas non „eſſe proprium, ſaltem quarto modo, latentium tuberum indicium, aut „nemini adhuc cognitum eſſe verum *Hydnophyllum*, aut denique fabulo- „ſam & commentitiam eſſe plantam illam. Quod enim Jul. Cæſ. Scaliger „Exercit. 180. adv. Cardan. ſibi allatum ſcribit ex Moiraxi agro tuber cum „ſtipite & oblongo foliolo, ſi modo fidem meretur, haud verum & legi- „timum fuiſſe tuber illud, ſed potius alterius generis ſtrumoſam & conſi- „milem radicem, omnino affirmaverim. Sed eſto, in efformando eo „tubere luſiſſe ac luxuriaſſe naturam: quid porro ex inſolenti ac monſtro-

ſo

„so germine inferre velit doctiss. quidam & magni nominis vir, plane non „video. præsertim cum allati auctores ὑδνόφυλλον non tuberis folium esse „prodant, sed herbam τοῖς ὕδνοις ἐπιγινομένην, & ex putri ac halituoso „eorum vapore (si eos interpretari licet) quodammodo succrescentem.

TAB. II. FIG. VI. „Vidi quoque olim in vetustissimo ac in membranis picto Herbario Caro„li Herbeti Veronensis parvam herbam, cujus imaginem ex eo ad ungu„em expressam hic damus, *Tuberoniæ* epigraphe, à tuberibus forsan de„ducto nomine. Plantam certe aut pessime, ut rude illud seculum sole„bat, delineatam, aut in Gurgustidoniis campis requirendam.

„Qui vero plura de tuberibus legere cupit, adeat Alphonsum Cicca„rellum Mevenatem, qui singulari libello hoc argumentum diligenter „prosecutus est.

In fine verbo tantum mentionem injiciemus tuberis cujusdam lapidei, quod Joh. Jac. Scheuchzerus in Helvetia quondam reperit & in specimine suo lithographiæ Helveticæ curiosæ Tab. II. Fig. XXII. p. 17. 18. exhibuit, quod an fuerit lapis ex lusu naturæ, quod ad formam externam, tuber vegetabile subterraneum referens? an vero fuerit fungus subterraneus rotundus in lapideam duritiem à spiritu Gorgonico mutatus? aliis dijudicandum relinquimus. Ceterum vale, *Vir Excellentissime*, bene vale ac cum familia *Tua* universa prospere & optime vive;

Explicatio figurarum:

Tab. I. Fig. I. Sistit tuber terræ integrum ad vivum delineatum.
II. Exhibet tuber perpendiculariter dissectum oculoque armato spectatum.
III. Præbet partem tuberis exsiccati & microscopie considerati.
IV. Dat tuber horizontaliter dissectum & microscopio consideratum.
V. Est pars corticis æque microscopio spectati.

Tab. II. Fig. I. sunt tubera subterranea Marchiæ Brandenburg. testiculorum forma, ex Menzelii pugillo rariorum plantarum desumta.
II. Sunt tubera ex Antonii Pinæi Historia plantarum p. 209. desumta.
III. Sunt tubera terræ ex Joh. Joachim. Beccheri Parnasso medicinali ejusque phytologia p. 528. delineata, Germ. Erd-Morcheln.
IV. Tubera κατ' ἐξοχὴν & specialiter dicta, quorum figura elegantissima in Petri Laurenbergii Apparatu plantario p. 128. videnda.
Fig. V. Et portiuncula tuberis Hungarici, cujus pulpa lineis & ductibus variis Nucem Muscatam vel celebri substantiam exacte refert. VI. Est herba Tuberonia, cujus Carolus Avantius Rhodiginus in notis ad Fieræ Cœnam mentionem injecit. VII. Est tuber ligneum ex arbore desumtum.

Reliquum Deum rogamus, ut Tuis laboribus doctissimis, publico & inprimis arti Hippocraticæ dicatis, *Te* amicissimum nobis & Musis diu parem esse jubeat & superstitem.

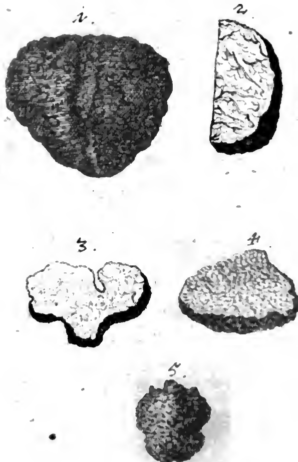
Vale, *Vir Excellentissime*, Præceptor optime, & quam diu vivis nos ama.

Scrib. Wolffenb. d. 1. Maji 1730.

(o)

Digitized by Google

Ad Ep: I. t. xx. Tab: 1.

Digitized by Google

Digitized by Google